

Odborné stanovisko

podľa § 1 ods. (2) písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) klient doručil podnet, v ktorom namietal postup matričného úradu pri podpisovaní žiadosti o uzavretie manželstva. Stredisko vydalo v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších právnych predpisov (ďalej ako „zákon o zriadení Strediska“).

Z obsahu podnetu a relevantná právna úprava

Klient v podnete uviedol, že mal problém s podpisovaním žiadosti o uzavretie manželstva. Doplnil, že s manželkou sú nevidiaci a na matričnom úrade im žiadosť o uzavretie manželstva údajne nechceli pomôcť vyplniť a nedovolili im ju podpísať bez prizvania vidiaceho svedka. Stredisko požiadal o informáciu, ako by mohol riešiť takúto situáciu, na koho sa má obrátiť, prípadne ako má reagovať na podobné situácie pri vybavovaní bežných záležitostí v štátnej správe.

Podľa § 34 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Občiansky zákonník“) *„Právny úkon je prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.“* Právny úkon vzniká na základe prejavu vôle, ktorý je charakteristický tým, že smeruje k právnemu následku, ktorý je obsahom prejavu vôle. Právne úkony plnia v súkromnom práve funkciu právneho dôvodu pre vznik, zmenu alebo zánik právneho vzťahu. Definícia právneho úkonu v ustanovení § 34 Občianskeho zákonníka má nielen teoretický, ale výsostne praktický význam. Na základe neho možno napr. zistiť, či v konkrétnom prípade vznikol medzi subjektmi občianskeho práva právny vzťah.¹ Podľa § 40 ods. 6 Občianskeho zákonníka *„Na písomné právne úkony tých, ktorí nemôžu čítať a písať, je potrebná úradná zápisnica. Úradná zápisnica sa nevyžaduje, ak má ten, kto nemôže čítať alebo písať, schopnosť oboznámiť sa s obsahom právneho úkonu s pomocou prístrojov alebo špeciálnych pomôcok alebo prostredníctvom inej osoby, ktorú si zvolí, a je schopný vlastnoručne listinu podpísať.“* Podľa § 40 ods. 6 druhej vety Občianskeho zákonníka úradná (notárska) zápisnica sa nevyžaduje, ak má ten, kto nemôže

¹ Fekete, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 2. Aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2014, s. 289 – 290.

čítať alebo písať, schopnosť oboznámiť sa s obsahom právneho úkonu s pomocou prístrojov alebo špeciálnych pomôcok (napr. Brailovo písmo), alebo prostredníctvom inej osoby, ktorú si zvolí, a je schopný vlastnoručne listinu podpísať. Toto ustanovenie sa týka najmä hendikepovaných osôb (nevidiacich a nepočujúcich).²

Postup pred uzavretím manželstva je upravený v zákone č. 154/1994 Z. z. o matrikách (ďalej ako „zákon o matrikách“). V zmysle § 27 ods. 5 zákona o matrikách *„Okrem dokladov uvedených v predchádzajúcich odsekoch muž a žena, ktorí chcú spolu uzavrieť manželstvo (ďalej len „snúbenci“) pred uzavretím manželstva vyplnia predpísané tlačivo; v odôvodnených prípadoch to môže urobiť iba jeden z nich. Ak ide o uzavretie manželstva pred orgánom cirkvi, matričný úrad potvrdí vyplnené tlačivo, ktoré snúbenci doručia príslušnému orgánu cirkvi.“* Predmetným tlačivom je žiadosť o uzavretie manželstva. Na základe uvedeného možno konštatovať, že žiadosť o uzavretie manželstva je právnym úkonom, nakoľko predstavuje prejav vôle, ktorý smeruje k právnemu následku, a to k uzavretiu manželstva, ktorý je obsahom prejavu vôle.

Právne posúdenie z hľadiska dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania

Stredisko je národným antidiskriminačným orgánom, ktorý poskytuje bezplatnú právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie. Diskrimináciou nie je akékoľvek menej priaznivé zaobchádzanie. Porušením zákazu diskriminácie, resp. nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania je iba také menej priaznivé zaobchádzanie, ktorého motívom je vrodená charakteristika, alebo iný zákonom chránený znak nerovného zaobchádzania. Prostredníctvom ustanovenia § 8 vymedzuje zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších právnych predpisov (ďalej ako „antidiskriminačný zákon“) aj prípady tzv. prípustného menej priaznivého zaobchádzania.

K dôvodnému záveru o diskriminácii možno dospieť na základe kumulatívnej identifikácie antidiskriminačným zákonom chránenej oblasti právnych vzťahov, ktoré upravuje § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona³, zakázaných dôvodov menej priaznivého zaobchádzania uvedených v § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona⁴, ako aj definičných

² Tamtiež, s. 390.

³ Každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.

⁴ Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického

znakov jednotlivých foriem diskriminácie, uvedených v § 2a antidiskriminačného zákona⁵. Na základe zisteného skutkového stavu je zároveň nutné vyhodnotiť si otázku toho, či došlo alebo mohlo dôjsť k menej priaznivému zaobchádzaniu.

Prvým predpokladom aplikácie antidiskriminačného zákona na opísané okolnosti podnetu je vyhodnotenie toho, či tieto okolnosti spadajú do vecnej pôsobnosti antidiskriminačného zákona, ktorá je určená vymedzením oblastí uvedených v § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona⁶, na ktoré sa vzťahuje zákaz diskriminácie.

Podľa právneho názoru Strediska klientom namietaný postup matričného úradu v zmysle jeho požiadavky na prítomnosť svedka pri podpisovaní žiadosti o uzavretie manželstva nemožno podradiť pod jednu z vymedzených oblastí diskriminácie v zmysle antidiskriminačného zákona, nakoľko obec vedie matriku ako prenesený výkon štátnej správy. Uvedená kompetencia obce je stanovená v § 4 zákona o matrikách, v zmysle ktorého *„Matriku ako výkon štátnej správy vedie obec, v hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave a v meste Košiciach mestská časť, ktoré sú uvedené v prílohe (ďalej len „matričný úrad“).“*

Podľa § 5 ods. 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (ďalej ako „zákon o obecnom zriadení“) *„Na obec možno zákonom preniesť niektoré úlohy štátnej správy, ak je ich plnenie týmto spôsobom racionálnejšie a efektívnejšie.“* Podľa § 5 ods. 2 zákona o obecnom zriadení *„Výkon štátnej správy prenesený na obec zákonom riadi a kontroluje vláda. Obec pri rozhodovaní o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb vo veciach preneseného výkonu štátnej správy koná podľa zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov; v ostatných prípadoch sa riadi aj uzneseniami vlády a internými normatívnymi aktmi ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy.“*

Pri hodnotení menej priaznivého zaobchádzania v namietanom prípade ide konkrétne o posúdenie otázky, či požadovaná prítomnosť svedka zo strany matričného úradu za účelom dosvedčenia podpisov v žiadosti o uzavretie manželstva predstavovala menej priaznivé zaobchádzanie vo vzťahu ku klientovi a k jeho manželke. Podľa právneho názoru Strediska v namietanom prípade matričný úrad postupoval v zmysle § 40 ods. 6 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého sa notárska zápisnica nevyžaduje, ak má ten, kto nemôže čítať alebo písať, schopnosť oboznámiť sa s obsahom právneho úkonu s pomocou prístrojov alebo

alebo iného zmysľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

⁵ *Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nábádanie na diskrimináciu.*

⁶ *Každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.*

špeciálnych pomôcok, alebo prostredníctvom inej osoby, ktorú si zvolí, a je schopný vlastnoručne listinu podpísať.

Stredisko v zmysle svojho mandátu však nie je oprávnené posúdiť, či matričný úrad v zmysle jeho požiadavky na prítomnosť svedka postupoval správne, resp. či sa mohol v predmetnom prípade dopustiť nesprávneho úradného postupu. Podľa právneho názoru Strediska v namietanom prípade nemožno hodnotiť či išlo o menej priaznivé zaobchádzanie vo vzťahu ku klientovi a k jeho manželke zo strany matričného úradu, ale či matričný úrad postupoval v súlade s § 9 ods. 1 zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov (ďalej ako „zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci“).

Podľa § 9 ods. 1 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci „Štát zodpovedá za škodu spôsobenú nesprávnym úradným postupom. **Za nesprávny úradný postup sa považuje výkon právomoci orgánom verejnej moci, pri ktorom dôjde k porušeniu právnou normou ustanoveného predpísaného postupu alebo k porušeniu účelu, ku ktorému postup orgánu verejnej moci pri výkone verejnej moci smeruje. Za nesprávny úradný postup sa považuje aj porušenie povinnosti orgánu verejnej moci urobiť úkon alebo vydať rozhodnutie v zákonom ustanovenej lehote, nečinnosť orgánu verejnej moci pri výkone verejnej moci, zbytočné prietahy v konaní alebo iný nezákonný zásah do práv, právom chránených záujmov fyzických osôb a právnických osôb.**“

Rozlišujeme medzi zodpovednosťou štátu a zodpovednosťou územnej samosprávy, pričom zodpovednosť štátu sa vzťahuje tak na prípady, keď bola škoda spôsobená orgánmi štátu pri výkone verejnej moci, ako aj na prípady, keď bola škoda spôsobená orgánmi územnej samosprávy pri výkone verejnej moci, na ktoré bol prenesený výkon pôsobnosti štátnej správy podľa osobitného predpisu. Nesprávnym úradným postupom je porušovanie povinností pri uskutočňovaní úkonov v konaní, najmä jeho nesprávne vykonanie alebo vykonanie bez splnenia zákonných podmienok.⁷

V zmysle čl. 46 ods. 3 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky „Každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom.“ Rozhodovanie o náhrade škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom je závislé i na posúdení príčinnej súvislosti medzi týmto postupom a vzniknutou škodou ako jedným

⁷ Dostupné na: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Pravna-zodpovednost-za-skodu-sposobenu-pri-vykone-verejnej-moci-a-narok-na-nahradu-skody.htm>

z rozhodujúcich predpokladov pre vznik škody. Ide teda o objasnenie príčin, ktoré viedli k určitému výsledku, a o starostlivé zváženie všetkých príčinných súvislostí.⁸

Podľa § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci „V prípade, ak iba samotné konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadosťučinením vzhľadom na ujmu spôsobenú nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom, uhrádza sa aj nemajetková ujma v peniazoch, ak nie je možné uspokojiť ju inak.“ Na základe vyššie uvedeného Stredisko konštatuje, že skutočnosť, či v namietanom prípade išlo o nesprávny úradný postup zo strany matričného úradu je oprávnený posúdiť súd. V zmysle § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v prípade, ak iba samotné konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadosťučinením vzhľadom na klientovu ujmu spôsobenú nesprávnym úradným postupom, v súdnom konaní je možné si uplatniť aj náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. A to v prípade, ak sa klienta úradný postup matričného úradu resp. spôsob komunikácie zo strany matrikárskej vnútorne dotkol, dehonestoval alebo klientovi spôsobil morálnu ujmu, pričom namietaný úradný postup vie klient preukázať prostredníctvom nepriamych dôkazných prostriedkov alebo svedkov.

V zmysle vyššie uvedeného, nedodržaním zásady rovného zaobchádzania je iba také menej priaznivé zaobchádzanie, ktorého motívom je vrozená charakteristika, alebo iný zákonom chránený znak nerovného zaobchádzania. Podľa právneho názoru Strediska motívom namietaného postupu matričného úradu pri podpisovaní žiadosti o uzavretie manželstva v zmysle jeho požiadavky na prítomnosť svedka nebolo klientove zdravotné postihnutie, ale zabezpečenie jeho právnej ochrany ako osoby so zdravotným postihnutím pri písomnom právnom úkone.

Záver

Stredisko na základe posúdenia podnetu dospelo k záveru, že klientom namietaný postup matričného úradu v zmysle jeho požiadavky na prítomnosť svedka pri podpisovaní žiadosti o uzavretie manželstva nemožno podradiť pod jednu z vymedzených oblastí diskriminácie v zmysle antidiskriminačného zákona, nakoľko obec vedie matriku ako prenesený výkon štátnej správy. Podľa právneho názoru Strediska v namietanom prípade nemožno hodnotiť či išlo o menej priaznivé zaobchádzanie vo vzťahu ku klientovi a k jeho manželke zo strany matričného úradu, ale či matričný úrad postupoval v súlade s ustanovením § 9 ods. 1 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. Skutočnosť, či v namietanom prípade išlo o nesprávny úradný postup zo strany

⁸ Dostupné na: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/Pravna-zodpovednost-za-skodu-sposobenu-pri-vykone-verejnej-moci-a-narok-na-nahradu-skody.htm>

matričného úradu je oprávnený posúdiť súd. Podľa právneho názoru Strediska motívom namietaného postupu matričného úradu v zmysle jeho požiadavky na prítomnosť svedka pri podpisovaní žiadosti o uzavretie manželstva nebolo klientove zdravotné postihnutie, ale zabezpečenie jeho právnej ochrany ako osoby so zdravotným postihnutím pri písomnom právnom úkone.

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka